

ԱՆՋՆԱԿԱՆ ՋՆՆՈՒՄԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՀՍԿՈՂՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՋՆԱՀԱՏՈՒԿ ՁԵՎ

Տիգրան Խաչիկյան

ԵՊՀ քաղաքացիական դատավարության ամբիոնի ասպիրանտ

Մաքսային հսկողության իրականացման ձևերի շարքում առանձնահատուկ տեղ է գրավում անձի անձնական զննման ինստիտուտը, որը մաքսային հսկողության բացառիկ, առանձնահատուկ ձև է: Դրա առանձնահատուկ բնույթը պայմանավորված է այն իրողությամբ, որ հիմնականում հենց այս ոլորտում կարող են դրսևորվել մաքսային իրավահարաբերության մասնակիցների իրավունքների և օրինական շահերի խախտումները: Ինչպես նշվում է մասնագիտական գրականության մեջ, նշված հսկողական կառուցակարգը կիրառելիս անհրաժեշտ է խստորեն ապահովել ընթացակարգային կարգապահություն, որպեսզի չխախտվեն մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքներն ու ազատությունները¹:

Ակներև է, որ անձնական զննման իրականացումը ենթադրում է անձանց իրավական կարգավիճակի էական սահմանափակումներ, որպիսի իրավիճակը ողջատորեն պահանջում է առավել հստակ և որոշարկված իրավակարգավորում: Ինչպես արդարացիորեն մատնանշում է Դ. Ա. Գազիզովը, քննարկվող կառուցակարգն էապես շոշափում է քաղաքացու պատիվն ու արժանապատվությունը, ենթադրում է ուժեղ հոգեբանական ներգործություն, ինչը պայմանավորում է դրա իրականացման հստակ իրավակարգավորման անհրաժեշտությունը²: Իհարկե ասվածն ամենևին չի նվազեցնում մաքսային հսկողության մյուս ձևերի շրջանակներում ծագող հարաբերությունների կարգավորման գործնական նշանակությունը: Պետության կողմից վարվող մաքսային քաղաքականության արդյունավետ իրականացումը պայմանավորված է մաքսային հսկողության բոլոր բաղադրիչների համակարգված և ներդաշնակ կենսագործմամբ: Պարզապես հաշվի առնելով մաքսային օրենսդրության խախտումների բացահայտման ու կանխարգելման գործում նշված միջացառման բացառիկ կարևորությունը՝ գտնում ենք, որ դրա կարգավորումն ուղղակիորեն պահանջում է ընթացակարգային կարգավորման հստակ ուղենիշներ, մասնավորապես՝ Մաքսային միության մաքսային օրենսգրքի (*այսուհետև՝ Միության օրենսգրք*) 117-րդ հոդվածը, փաստորեն, թույլատրելի է համարում անձնական զննման իրականացում ոչ միայն մաքսային մարմնի ղեկավարի (տեղակալի), այլ նաև նրանց փոխարինող անձանց գրավոր որոշմամբ: Այս տեսակետից արդիականությունը չի կորցրել Բ. Ն. Գաբրիչիձեի այն պնդումը, որ անձնական զննության կիրառումը պայմանավորված է կազմակերպված հանցավորության, թմրամիջոցների, զենքի և պատմամշակութային արժեքների մաքսանենգության դեմ պայքարի անհրաժեշտությամբ, որոնք

¹ Տե՛ս Գатаулина О. А. Дуалистическая природа личного таможенного досмотра //Вестник Бурятского государственного университета. 2014, № 2, էջ 184. www.elibrary.ru

² Տե՛ս Գазизов Д. А. Досмотр, как мера административного принуждения применяемая полицией для противодействия правонарушениям в сфере оборота наркотических средств// Административное право и процесс. 2012, № 2, էջ 50-54:

մեծ մասամբ ձեռք են բերում անդրազգային բնույթ¹: Անձնական մաքսային զննման բացառիկ բնույթը դրսևորվում է նաև նրանում, որ դրան պետք է դիմել բացառապես այն պարագայում, երբ մաքսային հսկողական այլ ձևերի կիրառմամբ հնարավոր չէ կանխել մաքսային կանոնների խախտումը: Այս իմաստով գտնում ենք, որ որպես ընթացակարգային ուղենիշ համարվող նորմ պետք է օրենսդրորեն ուղղակիորեն ամրագրվեր նշված դրույթը, ինչը մաքսային մարմնի պաշտոնատար անձի մոտ զգալիորեն կբարձրացներ անձնական զննում իրականացնելու պատասխանատվությունը:

Առհասարակ, անձնական զննման՝ որպես մաքսային հսկողության բաղադրիչի խնդիրների շուրջ արտահայտված մոտեցումները միասնական չեն: Հեղինակների մի խումբ գտնում է, որ անձնական զննումը նպատակ է հետապնդում սուկ հայտնաբերելու իրավախախտման գործիքները կամ առարկաները²: Տեսաբանների մեկ այլ խմբի համոզմամբ՝ անձնական զննումն իրականացվում է ոչ միայն հայտնաբերելու, այլ նաև վարչական իրավախախտման վերաբերյալ գործի համար նշանակություն ունեցող առարկաներն ու փաստաթղթերն առգրավելու նպատակով³:

Մեր համոզմամբ, մաքսային հսկողության բաղադրիչների շրջանակում խնդրո առարկա ինտիտուտի էությունը պարզելու համար անհրաժեշտ է նախևառաջ հասկանալ՝ ինչ տեղ է այն գրավում վարչաիրավական ներգործության միջոցների շարքում: Ասվածը հիմնավորվում է այն հայտնի իրողության հաշվառմամբ, որ իրավունքի տարբեր ճյուղերում գործող և քաղաքացու իրավունքների ու ազատությունների իրականացմանը լուրջ սպառնալիք ենթադրող միջոցառումներն իրենց բնույթով և իրավական էությամբ ողջամտորեն պետք է տարբերվեն: Հակառակ դեպքում կստացվի, որ էությամբ նույն կամ գրեթե նույն իրավակարգավորումն ունեցող ինտիտուտը, որը քաղաքացու սուբյեկտիվ ընկալման տիրույթում առաջացնում է նույն փաստական և հոգեբանական դրությունը, գործառում է իրավունքի տարբեր ճյուղերում:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 229-րդ հոդվածով մասնավորապես նախատեսված են անձնական խուզարկությունը և քննումը՝ որպես քննչական գործողություններ⁴, վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքով գործում է անձնական զննումը՝ որպես վարչական իրավախախտման վերաբերյալ գործով վարույթի ապահովման միջոց⁵, իսկ Միության օրենսգրքով՝ նաև որպես մաքսային հսկողության ձև է⁶: Նման պայմաններում գիտագործնական մեծ հետաքրքրություն է ներկայացնում նշված ինտիտուտների հարաբերակցության հարցը:

Այս առումով պետք է համաձայնել Գ. Վ. Մատվիենկոյի այն կարծիքին, որ անձնական զննությունը՝ որպես վարչական իրավախախտման վերաբերյալ գործով վա-

¹ Տե՛ս Российское таможенное право: учебник для вузов./ Отв. ред.- Б. Н. Габричидзе. М., 1997, էջ 259:

² Տե՛ս **Карагодих А. В.** Применение органами внутренних дел мер обеспечения производства по делам об административных правонарушениях. ... канд. юр. наук. М., 2006, էջ 158:

³ Տե՛ս **Пивоваров Д. В.** Меры обеспечения производства по делам об административных правонарушениях, применяемые сотрудниками полиции //Вестник Кыргызско-Российского славянского университета. 2013, т. 13, № 9, էջեր 54-57:

⁴ Ընդունվել է 01.07.1998թ., ուժի մեջ է մտել 12.01.1999թ. ՀՀՊՏ 1998.09.21/22(55):

⁵ Ընդունվել է 06.12.1985թ., ուժի մեջ է մտել 01.06.1986թ. ՀՍՍՀՊՏ 1985/23:

⁶ Таможенный кодекс Таможенного союза (приложение к Договору о Таможенном кодексе Таможенного союза, принятому Решением Межгосударственного Совета ЕврАзЭС на уровне глав государств от 27.11.2009 N 17):

րույթի ապահովման միջոց, պետք է տարբերել մաքսային հսկողության ձևից այնքանով, որքանով առաջինը պայմանավորված է ոչ իրավաչափ վարքագծի հետ, իսկ երկրորդը հանդես է գալիս որպես վերահսկողական-նախազգուշական միջոց¹:

Մեր համոզմամբ, անձի մարմնի (հագուստի) հետազոտումն անհրաժեշտ գործիքակազմ է ինչպես քրեական դատավարության ոլորտում, այնպես էլ վարչաիրավական հարաբերություններում: Այն համարժեք գործիք է՝ կանխելու անձի հակաիրավական վարքագիծը և ապահովելու իրավունքի տվյալ ճյուղի խնդիրների կենսագործումը: Բայցևայնպես կարծում ենք, որ վարչաիրավական զննության և անձնական խուզարկության սահմանները պետք է զատորոշվեն կոնկրետ ելակետային կողմնորոշիչներով: Ակներև է, որ անձնական մաքսային զննությունը ոչ անձնական խուզարկություն է, ոչ էլ վարչական իրավախախտման վերաբերյալ գործով վարույթի ապահովման միջոց: Այլ կերպ ասած՝ պետք է ուղղակիորեն հստակեցվի, թե ինչ չափորոշիչներով է տարբերվում անձնական զննությունը քրեադատավարական խուզարկությունից:

Փաստորեն, խնդրո առարկա իրավակարգավորումների տարբերակման հիմքում, մեր համոզմամբ, պետք է դրված լիներ քաղաքացու անձնական անձեռնմխելիությանը առավել նվազ չափով միջամտելու գաղափարը: Ասվածը հիմնավորվում է նրանով, որ անձնական մաքսային զննության ընթացակարգը բովանդակային առումով որևէ կերպ չի տարբերվում անձնական խուզարկությունից: Ավելին, դրա համար սահմանված ընթացակարգը ենթադրում է նաև անձի մերկացում և նրա մարմնի մանրագնի հետազոտում: Նման պայմաններում ստացվում է այնպես, որ վարչաիրավական հարաբերություններում անձի անձնական կյանքը ենթարկվում է քրեադատավարական հարաբերություններում նման միջամտությանը համարժեք ներգործության:

Հետևապես գտնում ենք, որ կամ պետք է նախատեսել այլ իրավակարգավորում, որի պարագայում անձի անձնական անձեռնմխելիությանը միջամտելու ծավալն անհամեմատ ավելի փոքր կլինի, կամ պետք է նախատեսել այդպիսի միջամտություն իրականացնելու լրացուցիչ իրավական երաշխիքներ: Օրինակ, Բելառուսի Հանրապետությունում անձնական զննումը բաժանվում է փուլերի, որոնցից յուրաքանչյուրն իրականացվում է կոնկրետ որոշակի նպատակով և բացառապես նախորդի անարդյունավետ լինելու պարագայում: Այսպես, օրինակ, անձի մարմնի անմիջական հետազոտմանը՝ որպես անձնական զննության հատուկ փուլի, կարելի է դիմել այն պարագայում, երբ անձի մարմնի (հագուստի) ընդհանրական տեսողական դիտարկմամբ հնարավոր չէ հասնել հետապնդվող խնդիրների լուծմանը²:

Որպես այդպիսի չափանիշ առաջարկում ենք անձնական մաքսային զննությունը սահմանափակել սոսկ անձի մարմնի տեսողական ընդհանրական հետազոտմամբ, իսկ նշված միջոցն անբավարար համարվելու դեպքում միայն սահմանել անձնական զննության իրականացման առանձին ընթացակարգ՝ լրացուցիչ իրավական երաշխիքներով:

Անձնական զննության մասին որոշում կայացնելու իրավաչափության վավե-

¹ Տե՛ս **Матвиенко Г. В.** Административные процедуры в таможенном праве /под ред. С. В. Запольского. М., 2008, Доступ из справ.-правовой системы «КонсультантПлюс», www.consultant.ru.

² Տե՛ս «Անձնական մաքսային զննության մեթոդիկական սահմանելու մասին» հրաման, ընդունվել է Բելառուսի Հանրապետության պետական մաքսային կոմիտեի նախագահի կողմից 12.07.1997թ, № 227-ОД www.pravo.levonevsky.org.

րապայմանները շարադրված են Միության օրենսգրքի 117-րդ հոդվածում: Մասնավորապես, Միության օրենսգրքի 117-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ անձի զննումը մաքսային հսկողության բացառիկ ձև է, որը իրականացվում է մաքսային մարմնի ղեկավարի (պետի), նրա կողմից լիազորված՝ մաքսային մարմնի ղեկավարի (պետի), տեղակալի կամ նրանց փոխարինող անձանց գրավոր որոշմամբ, եթե բավարար հիմքեր կան ենթադրելու, որ մաքսային սահմանով ուղևորվող և մաքսային հսկողության գոտում կամ միջազգային օդանավակայանի տարանցիկ գոտում գտնվող ֆիզիկական անձն իր մոտ թաքցնում է մաքսային միության մաքսային օրենսդրության խախտմամբ տեղափոխվող ապրանքներ և դրանք կամավոր չի հանձնում:

Անձնական զննման իրականացումը կարգավորող օրինադրույթների վերլուծությունից բխում է, որ, փաստորեն, որպես մաքսային հսկողության ձև՝ այն իրականացվում է չորս փուլերով.

- անձնական զննության իրականացման մասին որոշման կայացում,
- անձնական զննության իրականացման մասին որոշման իրազեկում,
- անձնական զննության ենթակա օբյեկտի անմիջական հետազոտում,
- անձնական զննության իրականացման մասին ակտի կազմում:

Ընդ որում, անձի մարմնի անմիջական հետազոտման փուլն ինքնին կարող է չիրականացվել, եթե անձնական զննության մասին որոշման մասին իրազեկվելուց հետո զննման ենթարկվող անձը կամավոր տրամադրում է օրենսդրության խախտմամբ տեղափոխվող և իր մոտ թաքցված առարկաները: Հետևապես, նշված փուլն անձնական զննության իրականացման համար ունի ֆակուլտատիվ նշանակություն:

Վկայակոչված իրավադրույթով, որպես անձնական զննության իրականացման իրավաչափության վավերապայման է դիտարկվում «բավարար հիմքերի» առկայությունը, որը, այսուհանդերձ, գործող մաքսային օրենսդրության շրջանակներում չի բացահայտվում: Ստեղծված իրավիճակում ստացվում է այնպես, որ անձնական զննության իրականացումն ամբողջապես վերապահված է մաքսային մարմինների հայեցողական իրավասությանը, որը որևէ որոշակի ուղենիշով սահմանափակված չէ¹:

Այս տեսակետից պետք է միանշանակորեն համաձայնել ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 18.07.2012թ. ՍԴՈ-1038 որոշման պատճառաբանական մասի 6-րդ կետում արձանագրված այն դիրքորոշմանը, որի համաձայն՝ օրենքով այս կամ այն իրավահարաբերության ծագման համար անհրաժեշտ և բավարար հիմքերի սահմանումը (...) հետապնդում է իրավական կարգավորման ոլորտում որոշակիություն և կանխատեսելիություն ապահովելու իրավաչափ նպատակ²:

Նման պայմաններում օբյեկտիվ անհրաժեշտություն է առաջանում հանգամանորեն հետազոտելու ոչ միայն անձնական զննության իրականացման կարգը, այլ նաև այն կոնկրետ հարցերը, որոնք վերաբերում են անձնական զննման իրականացման հիմքերին և ժամկետներին, որոնք ներպետական օրենսդրությամբ բավարար չափով կանոնակարգված չեն:

Մեր հանգամանք, «բավարար հիմքեր» արտահայտությունն ինքնին չի կարող

¹ Հատկանշական է, որ «բավարար հիմքեր» արտահայտության առարկայացումը խորթ չէ ներպետական օրենսդրությանը: Մասնավորապես, «Ոստիկանության մասին» ՀՀ օրենքի 19-րդ հոդվածի 2-րդ պարբերությամբ կոնկրետացվել են «բավարար հիմքեր» բառակապակցության շրջանակները:

² Տե՛ս ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 18.07.2012 ՍԴՈ-1038 որոշումը. www.concourt.am

գնահատողական բնույթ կրել և բացարձակ հայեցողական ազատության հիմք լինել: Իրավական կատեգորիան չի կարող իրավակիրառողին վերապահել որևէ կերպ չհիմնավորված հիմունքներով լիազորություն իրականացնելու իրավասություն: Նման մոտեցումն ամբողջապես կխաթարի վարչարարության ելակետային սկզբունքները: Իհարկե հնարավոր չէ սպառիչ թվարկել բոլոր այն հիմքերը, որոնց առկայության պարագայում մաքսային մարմինը կարող է ձեռնամուխ լինել իրականացնելու անձնական զննություն: Բայցևայնպես, դրա չափանիշների առարկայացումը, կարծում ենք, կարող է նպաստել մաքսային հսկողության նշված բաղադրիչի կենսագործման և քաղաքացու իրավունքների ու ազատությունների համակողմանի ապահովման միջև անհրաժեշտ ողջամիտ հարաբերակցության ապահովմանը: Հենց այդ մտահոգությունը հաշվի առնելով՝ առաջարկում ենք օրենսդրորեն առարկայացնել «բավարար հիմքեր» արտահայտությունը՝ դրան շնորհելով առավել կոնկրետ հասկացության բովանդակություն: Մասնավորապես գտնում ենք, որ անձնական զննում իրականացնելու հիմքերի համակցությունը կարող է գնահատվել բավարար հետևյալ վավերապայմանների միաժամանակյա առկայության դեպքում.

- *դրա իրականացումը հիմնվում է ռիսկերի կառավարման համակարգի գնահատման վրա,*
- *առկա է ֆիզիկական անձի կողմից Մաքսային միության մաքսային օրենսդրության խախտմամբ ապրանքներ տեղափոխելու մասին փաստարկված ենթադրություն:*

Ինչ վերաբերում է անձնական զննում իրականացնելու փաստարկված ենթադրության ծագման իրավական հիմքերին, ապա այս պարագայում նույնպես գտնում ենք, որ դրանց շրջանակը նույնպես պետք է կոնկրետացվի: Մաքսային հսկողության նշված կառուցակարգն ակնհայտորեն չի կարող կենսագործվել կամայականորեն, օբյեկտիվ իրողություններից անջատ: Այս առումով գտնում ենք, որ փաստարկված ենթադրությունը կարող է ծագել հետևյալ փաստական հիմքերից որևէ մեկի առկայության դեպքում.

ֆիզիկական անձի կողմից իրավախախտման կամ դրա հիմնավոր կասկածի հատկանիշներ բովանդակող արարքի ենթադրյալ կատարումը,

սահմանված կարգով ստացված տեղեկությունը, որը թույլ է տալիս ենթադրելու, որ ֆիզիկական անձը թաքցնում է մաքսային օրենսդրությամբ սահմանված կարգի խախտմամբ տեղափոխվող ապրանքներ:

Առանձին հետաքրքրություն է ներկայացնում նաև թաքցված ապրանքների կամավոր հանձման իրավական հետևանքների հարցը, որը ներպետական օրենսդրությամբ բավարար պարզորոշությամբ կանոնակարգված չէ: Մասնավորապես կարգավորված չէ այն հարցը, թե ապրանքների կամավոր հանձման մասին պետք է նշվի անձնական զննության ակտի¹ մեջ, թե՞ պետք է կազմվի անձնական զննում իրականացնելուց հրաժարվելու մասին որոշում:

Ընդ որում, խնդիրը կանոնակարգված չէ նաև «Անձի քննման մեթոդիկան» հաստատելու մասին ՀՀ մաքսային վարչության պետի 03.03.1997 թ. թիվ 21 որոշմամբ¹: Նախ նշված որոշումն ընդունվել է ի կատարումն 27.08.1993 թ. ՀՀ մաքսային օրենսգրքի 34-րդ հոդվածի և չի համապատասխանում անձնական զննության իրականացման գործող պահանջներին²: Բացի այդ, նշված որոշման 1-ին հավելվա-

¹ Ընդունվել է 03.03.1997 ուժի մեջ է մտել 29.11.1997 ՀՀԳՏ 1997.11.19/4:

² Ընդունվել է 27.08.1993 ուժը կորցրել է 01.01.2001 ՀՀԳԽՏ 1993/15-16:

ծում նշված քննման իրականացման մասին ակտով նախատեսված չէ կամավոր հանձնման փաստի հաստատման մասին որևէ պահանջ¹:

Ուշագրավ է, որ ՀՀ մաքսային օրենսգրքի 147.1-րդ հոդվածն այս իմաստով առավել համակողմանի իրավակարգավորում էր սահմանում: Մասնավորապես, դրա 147.1-րդ հոդվածի 8-րդ մասն ուղղակիորեն ամրագրում էր, որ անձին քննման ենթարկելու ընթացքում հայտնաբերված կամ կամավոր հանձնված ապրանքների, առարկաների կամ իրերի նկարագրության, փաթեթավորման և կնքման համար կազմվում է առանձին արձանագրություն, որը կցվում է անձին քննման ենթարկելու մասին արձանագրությանը²:

Իրավաբանական գրականության մեջ նշված հարցի շուրջ արտահայտված կարծիքներից մեկի համաձայն՝ թաքցված ապրանքների կամավոր հանձնման դեպքում պետք է կայացվի անձնական մաքսային զննում իրականացնելուց հրաժարվելու մասին որոշում, եթե իհարկե ապրանքների ոչ ամբողջական հանձնման մասին ենթադրություն ծագելու բավարար հիմքեր չկան³:

Մեր համոզմամբ, անձի մարմնի անմիջական հետազոտման փուլը կարող է չիրականացվել այն պարագայում, երբ անձնական զննման ենթարկվող անձը կամավոր հանձնում է իր մոտ թաքցրած առարկաները: Հատկանշական է, որ ընթացակարգային առումով ապրանքների կամավոր հանձնման փաստն ամբողջովին ներառվում է անձնական զննության կառուցակարգի շրջանակներում: Այլ կերպ ասած՝ թաքցված ապրանքների կամովին հանձնումն ամենևին չի նշանակում, որ անձնական զննում չի իրականացվում: Պարզապես այս պարագայում անձնական մաքսային զննումն ավարտվում է ապրանքները կամովին հանձնելով, որպիսի փաստը, բնականաբար, ենթակա է առանձին իրավական ձևակերպման: Հետևապես, նշված փաստն ինքնին պետք է արձանագրվի անձնական մաքսային զննության մասին ակտով: Ընդ որում, ասվածն ունի ոչ միայն արձանագրողական արժեք, այլ նաև գործնական նշանակություն: Խնդիրն այն է, որ մաքսային մարմնի պաշտոնատար անձի գործողությունների իրավաչափությունը վիճարկելիս նշված ակտն ունի ծանրակշիռ ապացուցողական նշանակություն: Դրանում ամրագրված են անձնական զննության իրականացման համար իրավական նշանակություն ունեցող ցանկացած հանգամանքի մասին տեղեկություններ, որոնք, բնականաբար, ունեն առաջնային նշանակություն խնդրո առարկա միջոցառման իրականացման օրինականությունը գնահատելիս:

Հատկանշական է, որ խնդրի՝ մեր կողմից առաջարկվող լուծումը համահունչ է նաև Մաքսային միության շրջանակներում գործող «Մաքսային փաստաթղթերի ձևերի մասին» որոշման պահանջներին⁴, որով ուղղակիորեն նախանշվել է, որ անձնական մաքսային զննության ակտի մեջ անպայմանորեն ներառվում են ապրանքների

¹ Հարկ է նկատի ունենալ, որ նշված հարաբերությունները կարգավորող «Անձի քննման մեթոդիկան» հաստատելու մասին ՀՀ Կառավարության 05.02.2001 N 81 որոշումն ուժը կորցրել է 28.06.2007, ՀՀՊՏ 2001.02.23/5(137):

² ՀՀ մաքսային օրենսգրքում նշված փոփոխությունը կատարվել է Հայաստանի Հանրապետության մաքսային օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին ՀՀ օրենքով (ընդունվել է 26.02.2007, ուժի մեջ է մտել 21.04.2007, ՀՀՊՏ 2007.04.11/19(543):

³ Տե՛ս Григорян Т. В. Реализация принципа гуманизма в исключительной форме таможенного контроля// Вестник Забайкальского государственного университета. 2014, № 7, էջեր 137-147.

⁴ Տե՛ս Решение Комиссии Таможенного союза от 20.05.2010 № 260 (ред. от 18.10.2014). О формах таможенных документов/ Таможенный вестник от августа 2010, № 15.

կամավոր հանձման փաստը և ապրանքների ցանկը¹: Հետևապես գտնում ենք, որ ապրանքների կամավոր հանձնման դեպքում բացակայում է անձնական զննում իրականացնելուց հրաժարվելու անհրաժեշտությունը:

Միության օրենսգրքով կանոնակարգված չէ նաև անձի կողմից անձնական մաքսային զննության ակտը չստորագրելու դեպքում մաքսային մարմնի պաշտոնատար անձի գործողությունների հաջորդականությունը: Գտնում ենք, որ այս պարագայում նույնպես պետք է նախատեսված լիներ առավել որոշակի իրավական ընթացակարգ: Մասնավորապես, նպատակահարմար կլիներ ամրագրել մաքսային մարմնի համապատասխան պաշտոնատար անձի կողմից անձնական զննության ակտը չստորագրելու մասին համապատասխան գրառում կատարելը, որը կարող է փաստվել ընթերակաների ստորագրությամբ:

Առանձին հետաքրքրություն է ներկայացնում նաև անձնական մաքսային զննության օբյեկտների հարցը: Օրենսդրական ձևակերպումից ուղղակիորեն բխում է, որ անձնական մաքսային զննության օբյեկտ է համարվում բացառապես ապրանքը: Մինչդեռ, մեր համոզմամբ, անհրաժեշտ է ընդլայնել մաքսային զննության օբյեկտների շրջանակը: Այսպես, խնդիրն այն է, որ մաքսային սահմանով ֆիզիկական անձանց հակաիրավական գործունեությունը կարող է դրսևորվել նաև փաստաթղթերի ապօրինի տեղափոխման ձևով: Մինչդեռ, Միության մաքսային օրենսդրությամբ փաստաթղթերը ներառված չեն «ապրանք» եզրույթի հասկացության բովանդակության մեջ: Թեպետ «Մաքսային կարգավորման մասին» ՀՀ օրենքով² «ապրանք» են համարվում Հայաստանի Հանրապետության սահմանով տեղափոխվող բոլոր տեսակի առարկաներն ու իրերը, այսուհանդերձ, կարծում ենք, օրենսգրքով նպատակահարմար կլիներ ուղղակիորեն մատնանշել փաստաթուղթը՝ որպես անձնական մաքսային զննության առարկա: Առավել ևս, ասվածը հիմնավորվում է նրանով, որ Միության օրենսգրքի 95-րդ հոդվածի 3-րդ մասով տարբերակված մոտեցում է դրսևորվել մաքսային հսկողության օբյեկտների սահմանման հարցում՝ առանձին մատնանշելով նաև ապրանքը, տրանսպորտային միջոցը, ինչպես նաև փաստաթուղթը: Հետևապես գտնում ենք, որ անհրաժեշտ է անձնական մաքսային զննության իրականացումը թույլատրելի համարել նաև օրենքով արգելված փաստաթղթերի ապօրինի տեղափոխման պարագայում:

Այսպիսով գտնում ենք, որ պետք է օրենսդրորեն կատարելագործել անձնական զննության կառուցակարգի կիրառումը՝ համապատասխանեցնելով այն խնդրի իրավակարգավորման սահմանադրաիրավական հիմունքներին: Ասվածը հիմնավորվում է հատկապես նշված հսկողական միջոցառման առանձնահատուկ բնույթով և իրականացման բարդությամբ, ինչը, բնականաբար, պահանջում է առավել հստակ և որոշակի իրավակարգավորում:

¹ Ուշագրավ է, որ նշված որոշմամբ նախատեսված անձնական մաքսային զննության արձանագրության մեջ չի ամրագրվել զննության սկզբի և ավարտի մասին տեղեկություններ ներառելու մասին պահանջ, ինչը, գտնում ենք, նպատակահարմար չէ:

² Ընդունվել է 17.12.2014թ., ուժի մեջ է մտել 02.02.2015թ. ՀՀՊՏ 2014.12.30/76(1089).1

ЛИЧНЫЙ ТАМОЖЕННЫЙ ДОСМОТР КАК ОСОБАЯ ФОРМА ТАМОЖЕННОГО НАДЗОРА

Тигран Хачикян

Аспирант кафедры гражданского процесса ЕГУ

Статья относится к сущности и правовой природе личного таможенного досмотра и его принципам. В статье проанализировано содержание вышеуказанного института, выявлены типичные качества, присущие ему. Статья отмечается тем, что предложения и выводы сделаны в разрезе «Таможенного законодательства Таможенного Союза» и Закона РА «О таможенном регулировании». Учитывая необходимость соотношения связи субъект–функция–институт, в статье вносятся предложения по совершенствованию правового регулирования вышеуказанного института.

PERSONAL CUSTOMS INSPECTION AS A SPECIAL FORM OF CUSTOMS CONTROL

Tigran Khachikyan

Post-graduate student of the YSU Chair of Civil Procedure

The article refers to the nature of personal customs inspection, as well as the principles of implementation.

The content of the abovementioned institute has been analysed in the article, and also some distinctive features have been discovered concerning to it. The article is also noteworthy as the recommendations and conclusions are made in the context of the legal regulations of the Customs Code of the Customs Union and the RA Law on customs regulations. Taking into account the necessity of ensuring harmony of subject-function-institute interconnection, some suggestions have been made in the article concerning to the mentioned institute.

Բանալի բառեր – մաքսային հսկողություն, անձնական մաքսային զննություն, վարչական հարկադրանք, մաքսային զննության կիրառման հիմք, մաքսային կարգավորում, ռիսկ:

Ключевые слова – таможенный надзор, личный таможенный досмотр, административное принуждение, основания применения таможенного досмотра, таможенное регулирование, риск.

Key words – customs control, personal customs inspection, administrative coercion, ground for applying customs inspection, customs regulation, risk.